

Komandi partur:

Í komandi Miðvikum hevur 95 ára gamli Johan Hansen úr Kollafirði hugleiðingar frá sínum barnaárum.

Óli Jacobsen
olijacobsen@olivant.fo

Týskir hermenn á veg heim aftur eftir at hava tapt dreymin um túsundárárikið

Jens Pauli í Dali, pápi Sigmund

inn til ein nasivinarligan urmakara á Strøgnum, sum seldi slík ur. Men av einhvørji orsök fekk urmakarin varhugan av, at teir vóru úr mótstøðurørsluni, og boðaði nasist-unum frá. Til alla lukku komu teir kortini heilskapadír burtur úr hesum vanda. Sigmund segði, at hann royndi at spæla róligur, og at hetta helst var orsøkin til, at hann slapp avstaðuttan at nakar varnaðist.

Eina ferð hevði ein týskur handlangari, sum teir skuldu taka, krógv-að seg í einum summarhúsi. Hann vildi ikki geva seg yvir. Tá teir so vóru noyddir at skjóta, varð avrátt, at teir allir skuldu skjóta í senn. Hetta var gjørt, fyri at ongin skuldi kunna siga, at ein ávisur hevði beint fyri viðkomandi. Tá teir litla løtu seinni komu inn í summarhúsið, var maðurin bert særður og mátti geva seg yvir. Tá fóru teir á eitt sjúkrahús við manninum. Men Sigmund frætti seinni, at tað eydnaðist manninum at rýma av sjúkrahúsinum, og Sigmund visti ikki, um hann varð tikin aftur.

Vónbrot aftaná hersetingina

Tann stóra uppgávan beint aftaná kríggið var at finna og taka tey, sum høvdu arbeitt fyri týskarum. Mótstøðurørslan, og eisini bólkurin hjá Sigmundi, 1944, hevði fyrireikað seg undan krígsløk til hesa uppgávu við at savna saman tilfar, sum kundi nýtast í eini rættaruppgerð. Millum annað við at stjála postsendingar til týsku høvuðsstøðina í Dagmarhus í Keypmannahavn.

Serliga sum ópolitiskur bólkur hevði 1944 stórar vónir um eitt rættvíst samfelag eftir kríggið. Nú

skuldi ruddast upp, og teir sum høvdu samstarvað við týskarar, skuldu fáa rættvísa revsing.

Sigmund var eisini við í hesum arbeiði. Tá týskarar góvu seg yvir í Danmark, fingur øll, sum høvdu verið við í mótstøðuarbeiðnum, eitt serligt eyðkennis armbind. Teir høvdu tá eitt slag av politimyndugleika eitt tíðarskeið. Sigmund metti at mótstøðuarbeiði hevði sera stóran týðning fyri, at tað eftir krígsløk eydnaðist í ávísan mun - at revsa tey, ið áttu at fáa revsing, fyri tað, sum var hent í Danmark hesi árin.

Men Karl, svágur Sigmund, var so misnøgður við uppruðingina aftaná kríggið, at hann flutti til Canada. Tað hendi jú tað, sum ofta hendir. Tað vóru teir smáu fiskarnir, sum vórðu tiknir, og sum fingur revsing, summir enn tá deyðarevsing. Men summir av teimum stóru fiskunum gingu friir. Einstakir vinnulívmenn, sum høvdu vunnið stóran pening uppá hersetingina, sluppu stórt sæð undan. Tað sama var við politikkarunum, sum høvdu verið sera eftirgevandi í sínum samstarvi við týskarar.

Aftaná bardagan varð sett ein politisk nevnd at kanna eftir, um nakar politikari skuldi revsast. Men eftir 10 ára nevndararbeiði kom nevndin til ta niðurstøðu, at tað ikki var grund til at lasta nakran politikara. So tað var ikki so løgið, um nógvir mótstøðumenn vóru vónbrotnir.

Og heldur enn eitt nýtt paradís eftir kríggið, fingur danir sína størstu mutursgølu í søguni, tað sokallaðu eiturkoppagøluna, har politistar enn tá fingur løn frá brotsmonnum fyri at halda

vakt, meðan innbrotini fóru fram. Her eydnaðist kortini at rudda upp.

Fingur kortini viðurkenning

Sigmund visti á, at tey, sum vóru við í mótstøðurørsluni vóru ikki nógv í tali, talan var bert um 1% av danska fólkinum. Nýggjar kanningar vísa tó, at tey vóru fleiri.

Fyrstu tíðina undir hersetingini vóru teir mangan illa sæddir, men eftir kríggið vórðu teir hetjur.

Teir fingur eisini viðurkenning á ymiskan hátt. Stutt eftir hersetingina kom bretska krígshetjan, Montgomery, til Danmarkar, og tá stóðu friheitskemparnir á heiðursvakt í Amagerbrogade.

Kemur úr fiskivinnu- umhvørvi

Sigmund er vaksin upp í einum umhvørvi, har fiskivinna og sjómanskapur hevði stóran týðning.

Abbin, Jens í Dali, og abbabeiggin, Napoleon, áttu fleiri skip og vóru slóðbrótarar á mongum økjum innan fiskivinnu á sjógv og landi.

Pápi Sigmund var Jens Pauli í Dali, sum eisini var ein undan-gongumaður.

Í árunum 1922-24 var ein norskur hvalaskjótari, "Vesli Kari", á hvalaveiðu í Vesturgrønlandi.

Skiparin var varugur við ørgrynna av fiski á Fyllabanka, beintuttan fyri Godthaab.

Hetta var orsøkin til, at norska skipið Faustina á sumri 1924 fór til Vesturlands at veiða

Á veg heim undan Grønlandi var "Faustina" á Havnini við fullari last.

Skiparin greiddi Jens Paula frá,

at teir høvdu fiskað í 17 dagar.

Jens Pauli greiddi í Varðanum soleiðis frá: "Eg var umborð og hugdi at fiskinum, og gjørdi tá av við meg sjálvan, at eg skuldi fara ein túr til Grønlands, um eg fekk far til tess. Eg tosaði so við pápa um at fáa Knørr at føra, og var tað leyst og liðugt alt í einum".

Jens Pauli hevði áðrenn túrin fingið sær holla vísindaliga vitan um viðurskifti, sum høvdu týðning fyri sigling og fiskari í Vesturgrønlandi, ikki minst um veður, vind, og ís við meira.

Jens Pauli í Dali hevur skrivað fleiri áhugaverdar greinir í Varðanum um fiskiroyndir hann gjørdi í Grønlandi við Knørr fyrst í 1920'unum. Jens í Dali seldi seinni brøðrunum Kristoffur og Niels Jákup Nielsen á Strøndum skipið. Kristoffur og Niels Jákup fortaldu seinni, at áðrenn teir fóru við Knørr, hevði Jens sagt við teir, at um teir ikki fingur tað at bera til figgjarliga, so skuldu teir bara koma aftur við skipinum. Tíðirnar vóru sera vánaligar. Men teir kláraðu seg væl. Knørrur var drúgvur í føroyska fiskiflotanum, hann var seldur av landinum í 1983.

Abbin merkismaður

Jens í Dali var merkismaður. Einaferð keypti hann 11 skip undir einum í Skotlandi. Ein søga er um, at tá hann hevði avtalað skipakeyp við ein skota, og seljarin fór at tosa um keypssáttmála og treytir fyri gjalding, knappaði Jens skjúrtuna upp, tók eina mappu fram og segði, at hann skuldi onga kontrakt gera, hann skuldi gjalda í hondina!

Hildu hann vera býttan

Sigmund hevði altíð eina vánaliga sjón. Hetta var ikki nakað, sum hann sjálvur gjørdi sær stórvegis far um. Men hann kláraði seg ikki væl í skúlanum. Hann dumpaði í 2. flokki, og í skúlanum mundu tey halda hann vera býttan. Men pápin mundi hava varhugan av, hvat bilaði, tí fekk hann Skilling at kanna eyguni. Tá varð staðfest, at hann hevði sera vánaliga sjón. Tá fekk Sigmund brillur, og kláraði seg so mikið væl í skúlanum, at hann mátti leypa ein flokk um.

Sigmund fór at arbeiða við vøtnum

Sigmund var 60 ár, tá hann varð pensjóneraður. Tá fór hann at arbeiða fyri seg sjálvan. Eitt tíðarskeið arbeiðdi hann eisini fyri Landsverkfrøðingin.

Sigmund kom at arbeiða serliga nógv við føroysku vøtnini. SEV hevði einaferð ætlan um at útbyggja vatnorku í Vágum. Simund varð spurður, um hann kundi máta dýpið á Fjallavatni. Tað visti seg at liggja millum 46 og 36 metrar.

Tað gjørdist tó rok um umrøddu ætlanir, og seinni varð vatnið friðað. Sigmund fekk áhuga fyri at fáa at vita, hvussu vøtnini annars sóðu út. M.a. fekk hann staðfest, at Sørvágsvatn var 59 metrar djúpt.

Júst í hesum døgum eru liðin 67 ár síðani, at nasisman hjá Hitler varð niðurbard. Sigmundur í Dali er ein av teimum mongu, sum vit kunnu takka fyri tað. Tí eigur hann eisini at vera mintur, nú hann er farin undir grønu torvu.